

Asia: VN/16835/2024

Lausuntopyyntö etukäteismaksusta tuomioistuimissa

Lausunnonantajan lausunto

Miten katsotte etukäteismaksun vaikuttavan asianosaisen harkintaan asiansa saattamisesta tuomioistuimen ratkaistavaksi?

Maahanmuuttoviraston arvion mukaan etukäteismaksu saattaa nostaa valittamisen kynnystä ainakin niillä viraston asiakkailla, jotka vastaavat itse oikeudenkäyntikuluistaan. Lyhyt valitusaika huomioiden riskinä voi joissakin tapauksissa olla, että mahdollisuus valittaa päätöksestä vaarantuu, jos valittaja ei saa tarvittavia varoja riittävän nopeasti käyttöönsä.

Kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa ei nykyisen tuomioistuinmaksulain 5 §:n mukaan peritä oikeudenkäyntimaksua. Näissä asioissa etukäteismaksun käyttöönotolla ei olisi vaikutusta, ellei maksuttomia suoritteita koskevaa sääntelyä samalla muuteta.

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Maahanmuuttovirasto on tammikuussa 2026 vastannut oikeuslaitostyöryhmän alaisen oikeudenkäyntikuluja hallintolainkäytössä käsittelevän projektiryhmän kommenttipyyntöön, joka koski projektiryhmän laatimassa luonnoksessa esitettyjä alustavia ratkaisuehdotuksia. Projektiryhmän näkemyksen mukaan ensisijainen vaihtoehto olisi oikeudenkäyntikustannusten kohdentamista ja oikeusapua koskevan sääntelyjärjestelmän kehittäminen kokonaisuutena. Kehittämisen perustana projektiryhmä näkee siirtymisen etukäteismaksuun eli oikeudenkäyntimaksun perimiseen etukäteen hallintotuomioistuimissa.

Maahanmuuttovirasto on kommentteissaan pitänyt kannatettavana, että oikeudenkäyntikustannusten kohdentamista ja oikeusapua koskevaa sääntelyjärjestelmää kehitetään kokonaisuutena. Maahanmuuttovirasto on myös pitänyt kannatettavana projektiryhmän luonnoksessa mainittua tavoitetta kannustaa muutoksenhakijoita ja heidän mahdollisia avustajiaan harkitsemaan muutoksenhaun tarpeellisuutta. Kuten luonnoksessa on tuotu esiin, samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että oikeusapujärjestelmä ja oikeudenkäyntien kustannukset eivät muodostu oikeuksiin pääsyn tosiasialliseksi esteeksi esimerkiksi varattomille tai haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille.

Maahanmuuttovirasto on projektiryhmälle antamissaan kommentteissa tuonut esiin seuraavat, erityisesti viraston toimivaltaan kuuluvia asioita koskevat huomiot.

Kansainvälistä suojelua koskevat asiat

Sääntelyjärjestelmää kehitettäessä on syytä kiinnittää erityistä huomiota kansainvälisen suojelun hakijoihin, joilta ei nykyisen tuomioistuinmaksulain mukaan peritä oikeudenkäyntimaksua. Tämä on linjassa yleisten pakolaisoikeudellisten periaatteiden kanssa, joiden mukaan turvapaikan hakemisen tulisi olla maksutonta. Hakijoiden oikeusturvan tarve korostuu kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa, koska niissä on kyse ihmisten perusoikeuksien kannalta keskeisistä kysymyksistä, kuten oikeudesta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Tästä näkökulmasta muutoksenhaun maksuttomuus on perusteltua. Toisaalta myös prosessin sujuvoittaminen ja muutoshakijoiden ohjaaminen valituksen tarpeellisuuden perusteellisempaan harkintaan on kannatettava tavoite, myös muissa kuin kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa. Sääntelyjärjestelmää kehitettäessä on tärkeää pyrkiä yhteensovittamaan nämä erilaiset näkökulmat.

Kuten projektiryhmän luonnoksessa on todettu, muutoksenhaun maksuttomuus voi toteutua tuomioistuinlain säännösten ohella myös oikeusapujärjestelmän kautta. Kansainvälistä suojelua hakeville myönnetään nykyisin yleensä maksutonta oikeusapua. Jos oikeusapua koskevia säännöksiä harkitaan muutettavan, on kansainvälisen suojelun hakijoiden kohdalla otettava huomioon asiaa koskeva EU-tason sääntely. Maahanmuuttovirasto kiinnittää tältä osin huomiota EU:n uuteen muuttoliike- ja turvapaikkasopimukseen, johon liittyviä säädöksiä aletaan soveltaa kesällä 2026. Kansainvälistä suojelua hakeville myönnettävän oikeusavun ja heidän käytettävissään olevien oikeussuojakeinojen osalta keskeinen on ns. menettelyasetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1348), jota sovelletaan kansainvälistä suojelua koskeviin menettelyihin 12.6.2026 alkaen. Oikeudesta tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin säädetään menettelyasetuksen 67 artiklassa. Maksuttomasta oikeusavusta ja oikeudellisesta edustajasta muutoshakumenettelyssä säädetään 17 artiklassa, jonka 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on hakijan pyynnöstä varmistettava, että hänelle tarjotaan maksutonta oikeusapua ja maksuton oikeudellinen edustaja muutoshakumenettelyssä. Artiklan 2 kohdassa säädetään tilanteista, joissa maksuton oikeusapu ja oikeudellinen edustus voidaan evätä. Lisäksi on huomioitava asetuksen 18-19 artiklat, joissa säädetään oikeudellisen neuvonnan, oikeusavun ja oikeudellisen edustuksen laajuudesta sekä näiden tarjoamista koskevista edellytyksistä. Oikeussuojakeinoja koskevia säännöksiä on myös ns. hallinta-asetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1351) 43 artiklassa.

Maasta poistamista koskevat asiat

Projektiryhmän luonnoksessa on etukäteismaksun osalta todettu, että ollakseen mahdollisimman tehokas etukäteismaksu olisi sidottava asian käsiteltäväksi ottamiseen siten, että asian käsittely raukeaa, mikäli maksua ei makseta tiettyinä määräaikana. Toisaalta luonnoksessa on tuotu esiin, että mahdollisen sääntelyuudistuksen yhteydessä on tarkkaan harkittava, miten kiireellisten väliaikaismääräysten osalta meneteltäisiin. Maahanmuuttovirasto kiinnittää tämän osalta huomiota siihen, että ulkomaalaislain mukaiset maasta poistamista koskevat päätökset voidaan tietyissä tilanteissa panna täytäntöön jo ennen kuin asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Päätöksen täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskeva hakemus on näissä tilanteissa tehtävä lyhimmillään seitsemän päivän kuluessa päätöksen tiedoksiannosta (UlkL 198 b §:n 1 mom.), ja hakemusta koskeva päätös on viimeksi mainituissa tapauksissa tehtävä seitsemän päivän kuluessa (UlkL 199 §:n 4 mom.). Muutoshakijoiden oikeusturvan kannalta on olennaista, että tällaiset lyhyet määräajat huomioidaan harkittaessa mahdollisen etukäteismaksuun siirtymisen vaikutuksia asian käsiteltäväksi ottamiseen ja erityisesti täytäntöönpanoa koskevien hakemusten käsittelyyn. Lisäksi on syytä tässäkin yhteydessä huomioida edellä mainitun EU:n muuttoliike- ja

turvapaikkasopimuksen säädökset, joista seuraa jäsenvaltioille velvollisuus säätää tietyissä tilanteissa aiempaa lyhyemmät määräajat muutoksenhauille.

Waal Johanna

Tammilahti Marika
Maahanmuuttovirasto